

OSLO TINGRETT

DOM

Avsagt: 13. april 2018 i Oslo tingrett,
Saksnr.: 17-135474TVI-OTIR/08
Dommer: Tingrettsdommer Per Gammelgård
Saken gjelder: Krav om oppreisning

Clemens Saers

Advokat Thorkil Howlid Aschehoug

mot

Oslo kommune v/ordføreren

Advokat Toini Oulie-Hauge

Saken gjelder krav om oppreisningserstatning.

I Sakens bakgrunn

Saksøker, Clemens Saers, født 21. september 1951 i Nederland, vokste opp delvis i Nederland og delvis i Sverige, før han kom til Norge i 1973. Han hadde undervist ved flere skoler i mange fag da han ved starten av skoleåret 2013/2014 kom til vikariatstilling ved Oslo Handelsgymnasium (heretter OHG). Han kom da fra lektorstilling ved Persbråten videregående skole.

Den 15. mai 2014 var han i gang med undervisning i samfunnsfag for tre elever, da det banket på døren til klasserommet. Saers åpnet, og der var det 4-5 ungdommer som ville inn i klasserommet. Han mente å kjenne igjen den ene av utseende, mens de andre var ukjentefor ham. Hovedpersonen, heretter kalt Eleven eller Gjerningspersonen, hadde ropt at han skulle ha penger. Saers vurderte ham som ruset. Han hadde bedt dem gå, men klarte ikke å få lukket døren før Eleven festet et halsgrep på ham med fingrene på hver side av strupehodet. Han var svært sterk og holdt grepet i flere sekunder. Saers opplevde dødsangst og mente han etterpå befant seg i en sjokktilstand. Under samtale med rektor etterpå om hva som hadde skjedd, brøt han sammen.

Etter politianmeldelse fra rektor ble Eleven ved Oslo tingretts dom av 14. august 2015 funnet skyldig i voldsutøvelsen mot Saers og domfelt for overtredelse av straffeloven (1902) § 228 første og annet ledd første straffalternativ. Retten finner grunn til å gjengi tingrettens beskrivelse av hendelsesforløpet, som i det alt vesentlige samsvarer med Saers' forklaring i retten:

Retten legger til grunn at tiltalte 15. mai 2014 banket på døren til klasserommet hvor fornærmede var i gang med undervisningen av tre elever. Fornærmede åpnet døren, og tiltalte sa at han ville inn i klasserommet for å snakke med en elev i klassen som skyldte tiltalte penger. Fornærmede ville ikke tillate dette av hensyn til undervisningen og elevene, og retten legger til grunn at det tok kun kort tid før denne interessekonflikten mellom tiltalte og fornærmede ble avklart før fornærmede skubbet tiltalte unna for å kunne lukke døren og fortsette undervisningen. Tiltalte tok da tak i døren før den gikk i lås. Tiltalte holdt døren åpen mens fornærmede forsøkte å lukke den. Retten legger til grunn at tiltalte så med én hånd tok tak rundt fornærmedes strupe ved først å presse fingrene inn i bløtvevet i fornærmedes hals på hver side av strupen. Retten legger til grunn at tiltalte holdt hardt rundt fornærmedes strupe i flere sekunder. Han holdt lenge nok til at fornærmede ble rød i ansiktet og elevene i klasserommet ble oppmerksomme på taket tiltalte hadde. Fornærmede opplevde også at taket vedvarte, og at tiltalte ikke slapp. Elevene i klasserommet fikk videre tid til å oppfatte det slik at fornærmede var i livsfare og til å reagere på den oppfattede livsfaren. Retten legger videre til grunn at tiltalte i løpet av tiden han holdt grepet også dro strupen ut og vred om. Fornærmede hørte et "knepp" eller "klikk" fra strupen. Taket om strupen ble ikke sluppet før etter at eleven Farhiya Sigaledatter Muhamed kastet en kost mot tiltalte. Retten legger videre til grunn at fornærmede, til tross for at han ikke falt om, var uten reell bevissthet fra det tidspunktet da kosten ble kastet og til etter at han igjen satt ved kateteret etter at tiltalte var lukket ute på gangen.

Retten har videre funnet det bevist at fornærmede som følge av tiltaltes handling har utviklet PTSD og at han har fått flere vedvarende endringer av funksjoner i halsen, herunder nedsatt stemmefunksjon og vansker med slimdannelse og svelging. Retten har imidlertid ikke funnet det bevist utover enhver rimelig og fornuftig tvil at strupen er skjev eller at luftrøret er forskjøvet. Det er fornærmedes PTSD som er mest alvorlig, og den utgjør klart skade på fornærmedes helbred.

Ved bevisvurderingen av har retten lagt avgjørende vekt på forklaringen til fornærmede og de to elevene Farhiya Sigaledatter Muhamed og Saida Ahmed Ali Adam Suliman som var i klasserommet med fornærmede og befant seg få meter fra hendelsene. Alle disse har forklart seg uten motstrid vedrørende ovennevnte. Retten har også sett hen til sakens medisinske dokumenter som dokumenterer skadene og dels årsakssammenheng. Fornærmedes reaksjoner umiddelbart etter hendelsen, herunder at han og de tre elevene forskanset seg på klasserommet og ba om assistanse fra administrasjonen og forklaringen til rektor Trond Lien om hvordan fornærmede brøt sammen i hikstegråt rett etter hendelsen underbygger også faktumsbeskrivelsen ovenfor. Videre har retten vektlagt vitneforklaringene fra psykolog Kjetil Bjoraa Hodne og øre-, nese- og halsspesialist Per Gisle Djupesland. Retten har også vektlagt at fornærmedes funksjonsfall inntraff ved hendelsen, og at det ikke foreligger noen andre årsaker som kan forklare dette. Tidsforløpet fra hendelsen og til fornærmede oppsøkte behandling er, slik retten ser det ut fra skadenes karakter, ikke påfallende eller egnet til å påvirke rettens vurdering av årsakssammenheng.

Retten har sett helt bort fra forklaringene til tiltalte og vitnet Umeir Ali Mahmood. De sistnevnte har begge forklart at det var fornærmede som med to hender tok kvelertak på tiltalte, før tiltalte skubbet fornærmede bort med treffpunkt på øvre del av brystet. Begge forklarte at det ikke ble sagt noe før dette skjedde, men at det skjedde umiddelbart når tiltalte forhindret at døren ble lukket. Etter rettens oppfatning virker forklaringene oppkonstruert og påfallende. Forklaringene forklarer ikke hvordan fornærmede og vitnene Muhamed og Suliman visste at tiltalte kom for å kreve inn penger, noe tiltalte forklarte for retten at han skulle. Fornærmedes handling og reaksjoner og skader i etterkant av hendelsen – både umiddelbart og senere – framstår også som uforklarlige ut fra deres forklaringer. Til dette kommer at tiltalte først navnga vitnet Mahmood for politiet over 8 måneder etter hendelsene, og først etter at tiltalte var konfrontert med at øvrige vitneforklaringer sto i motstrid med hans egen forklaring.

Retten finner det åpenbart at det at fornærmede dyttet tiltalte bort for å få lukket døren slik at undervisningen kunne fortsette, ikke er et angrep som kan rettfærdiggjøre nødverge, og ei heller utgjør en legemsfornærmelse som kunne gjengjeldes med straffriende eller straffereduserende virkning.

Retten legger videre til grunn at halsgrepet var av en slik karakter, blant annet med slik kraft og varighet og vridning, samt at det kom så plutselig og uprovosert mot et sårbart område, at tiltalte i alle tilfeller innså muligheten for fysiske og psykiske skader som de aktuelle kunne inntre. Det vises blant annet til at selv vitnene Suliman og Muhamed rakk å frykte for fornærmedes liv. Etter rettens oppfatning var tiltaltes angrep av en slik karakter at tiltalte innså muligheten for fysisk skade av nærmest enhver alvorlighetsgrad, også av de helt

alvorligste, og retten har da funnet det bevist at tiltalte også innså muligheten for psykiske skader. Skyldgraden for skaden ligger etter rettens syn tett opp mot sannsynlighetsforsett, jf. § 229, selv om retten i likhet med påtalemyndigheten ikke anser dette skyldkravet etter § 229 for oppfylt.

I samsvar med det ovenfor siterte legger retten til grunn at hendelsen påførte Saers både fysisk og psykisk skade. Hva angår fysisk skade, bemerkes at Saers har fått vedvarende endringer av funksjoner i halsen, herunder nedsatt stemmefunksjon og vansker med slimdannelse og svelging. Det vises til den omfattende dokumentasjonen for hans helseplager, herunder legeattest, erklæringer fra fysioterapeut og osteopat, samt fra logoped. Hva angår psykisk skade, har han fått diagnosen PTSD, posttraumatisk stressyndrom. Det dreier seg om ”flashbacks” av det som skjedde 15. mai 2014, han kan få gråteanfall og opplever redusert livskvalitet. Men først og fremst har han fått et stort søvnproblem, ved at han sover stort sett bare tre timer hver natt.

Ved dommen av 14. august 2015 ble Eleven dømt til å betale oppreisningserstatning til Saers med 30 000 kroner. Han ble for øvrig også dømt til å betale erstatning for inntektstap med kr. 104 270. Etter det opplyste er Saers dessuten tilkjent yrkesskadeerstatning.

Saers ble 28. mai 2014 sykmeldt i halv stilling til 11. juni 2014. Han jobbet så til 12. september 2014, men var sykmeldt til 8. september 2016. Ved hjelp av spesielt utstyr var han så i jobb igjen frem til 9. september 2017. Etter det har han igjen vært 100% sykmeldt.

Etter en del korrespondanse, samt møte, mellom Saers og skolen v/ rektor Trond Lien, varslet Saers v/advokat Thorkil Aschehoug søksmål mot kommunen 23. mars 2017. Dette ble besvart i prosesskriv av 15. mai 2017.

Søksmål ble tatt ut ved stevning innkommet Oslo tingrett 31. august 2017, med påstand om at Oslo kommune dømmes til å betale oppreisningserstatning til Clemens Saers, fastsatt etter rettens skjønn, oppad begrenset til én million kroner. Ved tilsvaret av 27. september 2017 har Oslo kommune tatt til motmæle og påstått seg frifunnet.

Planmøte ble holdt på telefon 27. november 2017. Oslo kommune ba i tilsvaret om at forhandlingene skulle deles i medhold av tvisteloven § 16-1 første ledd, slik at spørsmålet om kommunen kan være ansvarssubjekt i henhold til organansvaret ble behandlet særskilt. Etter videre utveksling av prosesskriv om spørsmålet, besluttet retten 2. februar 2018 at forhandlingene i saken ikke skulle deles.

Under saksforberedelsen behandlet retten for øvrig spørsmålet om bevisførselen knyttet til opplysninger og vitneprov som i utgangspunktet var taushetsbelagte og som fylkesmannen i henhold til tvisteloven § 22-3 annet ledd hadde samtykket til bevisførsel av for lukkede dører og med pålegg om taushetsplikt for de tilstedeværende. Det vises til rettsboken med kjennelse om lukkede dører.

Hovedforhandling ble avholdt over fem dager fra 19. – 23. mars 2014. Retten mottok forklaring fra saksøker, samt fra 20 vitner. Det ble foretatt dokumentasjon slik det fremgår

av rettsboken.

II Saksøkers påstandsgrunnlag

Clemens Saers har nedlagt slik påstand:

1. Oslo kommune v/ordfører dømmes til å betale til Clemens Saers oppreisningserstatning fastsatt etter rettens skjønn, med tillegg av lovens forsinkelsesrente til betaling skjer.
2. Oslo kommune v/ordfører dømmes til å erstatte Clemens Saers sakens kostnader innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av dommen.

I korthet anføres for det første at kommunen som juridisk person kan bli ansvarlig for egen handling eller unnlattelse etter det såkalte organansvaret. Det følger av dette at også andre som har lederoppgaver eller lederfunksjoner etter omstendighetene kan pådra kommunen ansvar. For det andre anføres at det er grunnlag for oppreisningskrav etter skadeserstatningsloven § 3-5. Ved skoleledelsens mangelfulle risikovurdering av eleven, - som burde ført til bortvisning - og den mangelfulle informasjon til Saers om den skade- og sikkerhetsrisiko eleven representerte, anføres det at Oslo kommune har opptrådt grovt uaktsomt, det vil si sterkt klanderverdig og markert avvikende fra det som for skoleledelsen ville ha vært forsvarlig opptreden i den aktuelle situasjonen.

Hva angår organansvaret, har kommunen anført at dette omfatter den mer overordnede utøvelsen av myndighet for den juridiske person, og at det sentrale kriteriet for organansvar i kommunene er om organet hvor feil/forsømmelser er begått utøver den øverste myndighet innen kommunen på sitt felt. Fra saksøkers side anføres imidlertid – under henvisning til litteratur og rettspraksis – at både prevensjons- og risikobetraktninger tilsier at ansvaret bør omfatte også personer i ledende stillinger, de som har den reelle innflytelsen over de løpende forhold der det er oppstått skade. Det må være riktig å tillegge de reelle hensyn så vidt sterk vekt at organsansvaret i hvert fall må inntre når en leder er delegert myndighet til å treffe beslutninger innenfor et av selskapets hovedområder.

I nærværende sak gjøres gjeldende at både Utdanningsetatens og rektors handlinger og unnlattelser har ledelseskarakter. I Saers' tilfelle gjelder den skadevoldende handling sikkerheten til ansatte ved skolen. Det er en arbeidsoppgave som ledelsen i en bedrift naturlig bør ha ansvar for. Saers står også i et kontraktsmessig forhold til kommunen. Kommunen har da en særlig omsorgsforpliktelse for Saers, hvilket tilsier at grunnlaget for organansvaret står sterkere enn ellers.

Det anføres videre at vilkårene for å tilkjenne oppreisningsansvar etter skadeserstatningsloven § 3-5 er oppfylt. Det er ikke tvilsomt at Saers ble påført skade ved hendelsen 15. mai 2014. Det vises i så måte til hans forklaring og de dokumenterte erklæringer og notater fra helsepersonell.

Når det gjelder ansvarsgrunnlag, anføres at kommunen må holdes ansvarlig for å ha utvist grov uaktsomhet. Det vises på den ene side til den betydelige skaderisikoen, og på den

annen side til at det fantes gode muligheter for skadeforebygging. Unnlatelsen av å informere Saers om risikoen forbundet med eleven hadde ikke et aktverdig formål holdt opp mot risikoen den ansatte ble utsatt for. Det var stor sannsynlighet for at skade kunne oppstå. Det var generelt et økende antall tilfeller av vold og trusler i Oslo-skolen, det var spesielt høy risiko på OHG dette skoleåret og det var en spesielt høy risiko knyttet til eleven våren 2014, jf bevisførselen om hans atferd og historikk ved OHG. Til tross for skolens kunnskap ble det ikke satt inn adekvate tiltak. Det anføres at det ikke ville vært i strid med taushetsplikten å informere skolens personale, ikke bare de lærerne som hadde undervisning i klassen. Vilklårene for en varig bortvisning var klart oppfylt langt tidligere i skoleåret.

Når det gjelder årsakssammenheng, anføres at dersom skoleledelsen hadde handlet på en aktsom måte, ville Saers mest sannsynlig ikke blitt skadet. Kommunen må ha bevisbyrden dersom den hevder at Saers til tross for forebyggende tiltak likevel ville blitt skadet. De skader Saers er påført er typiske for kommunens unnlatelseshandlinger.

Hva angår utmåling av oppreisningserstatning, vises til de momenter som følger av lovens forarbeider og rettspraksis.

III Saksøktes påstandsgrunnlag

Saksøkte, Oslo kommune, har nedlagt slik påstand:

1. Oslo kommune frifinnes.
2. Oslo kommune tilkjennes sakens omkostninger.

Det anføres at organansvar ikke kan gjøres gjeldende i et tilfelle som dette. Lovgiver har tatt et bevisst valg om at oppreisningsansvaret skal være personlig, for den direkte skadevolder.

Saers er i straffesaken mot Eleven tilkjent erstatning fra skadevolder. Han har også fått yrkesskadeerstatning. Kravet i nærværende sak gjelder samme skade som han fikk oppreisning for i straffesaken.

Når det gjelder organansvar for en kommune, er det i utgangspunktet først når det er kommunestyre, formannsskap eller ordfører som har truffet vedtak eller utført skadevoldende handling at dette inntreffer. Bare den overordnede utøvelse av myndighet for kommunen som juridisk person omfattes av organansvaret. Utdanningsadministrasjonen er en underliggende etat som ikke omfattes av organansvaret. De pretenderte feil og forsømmelser er ikke utført av person eller organ som kan identifiseres med kommunen. Det kan ikke ses at det på dette området har vært en utvikling gjennom rettspraksis som stiller spørsmålet i et annet lys.

Subsidiært anføres at det ikke er utvist grov uaktsomhet fra skoleledelsens side. Det skal i utgangspunktet mye til for å konstatere at det foreligger et markert avvik fra vanlig

forsvarlig handlemåte. For det første har det generelt sett vært få voldshendelser mot lærere, og tallene for OHG er heller ikke spesielt høye. Det kan ikke ses å være grunn til skjerpet aktsomhet på grunn av særlig risiko.

Retten må videre identifisere hvem som har utvist grov uaktsomhet.

Kommunens overordnede prosedyrer og rutiner for å kartlegge og forebygge risikoer er fulgt. Det bestrides at det foreligger brudd på sikkerhetsreglene i arbeidsmiljøloven med forskrifter. Det bestrides videre at det foreligger mangelfull risikovurdering og mangelfull informasjon. Det er i så fall en feil begått av skolen, som faller utenfor organansvaret. Det er for øvrig ingen uenighet om at det er rektor som har det daglige ansvaret for oppfølging av sikkerhetsspørsmål ved skolen.

IV Rettens vurdering

Saken reiser spørsmål om det såkalte organsansvaret kommer til anvendelse, og i så fall om det utløser krav om oppreisningserstatning etter skadeserstatningsloven § 3-5.

Retten finner innledningsvis grunn til å knytte generelle merknader til spørsmålet om organansvar. Hva angår overordnede legislative betraktninger, hitsettes fra Hagstrøm og Stenvik, Erstatningsrett (2015), side 250:

Upersonlige rettssubjekter kan som sådanne ikke utvise skyld. Et foretak, en forening, en offentlige instans osv. foretar ikke handlinger eller unnlater, og kan dermed heller ikke utvise uaktsomhet eller forsett. Upersonlige rettssubjekter identifiseres imidlertid med sine *organer*. Organenes handlinger anses som det upersonlige rettssubjektets egne. Et foretak blir ansvarlig for beslutninger av styret og handlinger utført av administrerende direktør, en kommune blir ansvarlig for ordførerens handlinger osv. Man taler i slike tilfeller om organansvar.

Organansvaret kan ses både som et korrektiv til, og som en naturlig konsekvens av, rettsordenens anerkjennelse av konstruksjonen *upersonlig rettssubjekt*. Konstruksjonen innebærer at rettigheter og plikter, med tilhørende ansvar, tilordnes annet enn (naturlige) personer. Stiftelse av upersonlig rettssubjekt innebærer en form for fullstendig delegasjon fra stifterens side. I en personlig drevet virksomhet vil ansvaret for å opptre rettmessig påhvile innehaveren selv. Oppretter han derimot et selskap, og legger driften til dette, overføres ansvaret for rettmessig opptreden til selskapet. Samtidig innebærer selskapsdannelsen ofte en risiko for «ansvarspulverisering», fordi et upersonlig rettssubjekt som regel disponerer og handler gjennom et flertall personer. I dette perspektivet kan organansvaret ses som et virkemiddel som skal sørge for at selskapsdannelsen ikke får utilsiktede og umotiverte erstatningsrettslige konsekvenser. Hvis konsekvensen av selskapsdannelsen hadde blitt at regler som krever at den ansvarlige selv har utvist skyld, ikke lenger fikk anvendelse, ville det vært en både utilsiktet og umotivert konsekvens. Organansvaret sørger for at denne konsekvensen ikke inntreffer. Slik sett kan organansvaret også sies å være et utslag av et likhetsargument: Upersonlige rettssubjekter skal erstatningsrettslig likebehandles med

personer. Mot denne bakgrunn kan det være naturlig å ta som utgangspunkt at organansvar bør inntre der skadeforvoldelsen skyldes en handling eller unnlatelse som innehaveren selv ville svart for i en personlig drevet virksomhet. Organansvar bør med andre ord inntre når skadeforvoldelsen skyldes svikt i *lederfunksjoner*.

Som det allerede har fremgått av eksemplene, omfatter organansvaret ikke bare «organer» i selskaps- og organisasjonsrettslig forstand. Hvis man legger en organisasjonsrettslig forståelse til grunn, blir nemlig ansvaret svært snevert: I kommunene er det bare kommunestyret og formannskapet, i Staten Storting og regjering, i aksjeselskapet generalforsamlingen og styret, som kan anses som organer. Det må derfor opereres med et eget erstatningsrettslig organbegrep, hvor hovedvekten legges på erstatningsrettslige hensyn. Både prevensjons- og risikobetraktninger tilsier at ansvaret bør omfatte også personer i ledende stillinger; de som har den reelle innflytelsen over de løpende forhold der det er oppstått skade.

Under henvisning til den såkalte Gamvik-dommen, Rt-1995-209, kan det hevdes at Høyesterett har etablert et eget erstatningsrettslig organbegrep. I stedet for å legge til grunn en hierarkisk plassering, bygger dommen på en funksjonell betraktning. Det avgjørende kriterium er hvem som utøver den øverste myndighet på vedkommende felt. I Rt-2012-1062 (Tripp Trapp-dommen) uttalte førstvoterende med støtte fra de øvrige blant annet under henvisning til Hagstrøm:

Hagstrøms konklusjon er så at Høyesterett har valgt den linje at organansvaret også aktualiseres ved feil av «overordnede underordnede». Dette er nok å legge vel mye i de dommer det refereres til, selv om det også ses hen til de voldgiftsdommer Hagstrøm påberoper til støtte for sitt syn. Etter mitt syn vil det imidlertid være riktig å tillegge de reelle hensyn så vidt sterk vekt at organansvaret i hvert fall må inntre når en leder, som innkjøpssjefen her, er delegert myndighet til å treffe beslutninger innenfor et av selskapets hovedområder.

Det er på denne bakgrunn anført av Saers at både Utdanningsetatens og rektors handlinger og unnlatelser har ledelseskarakter, og at organansvaret minst må trekkes ned til rektor og assisterende rektor.

Det kan for øvrig slås fast, - og det synes heller ikke å være omstridt – at det i saken ikke dreier seg om noe ordinært arbeidsgiveransvar etter skadeserstatningsloven § 2-1, jf. vilkåret om at skaden må være voldt forsettlig eller grovt uaktsomt, jf. § 3-5.

Det skal bemerkes at det ikke er uenighet mellom partene om at det er rektor som har det daglige ansvaret for skolens drift og for de beslutninger som tas om både skolefaglige spørsmål og administrative forhold, herunder om nødvendige sikkerhetstiltak, jf. opplæringsloven § 9-1 og forskrift 2011-12-06-1357 om utførelse av arbeid, kapittel 23A, gitt i medhold av arbeidsmiljøloven. Det synes ikke å være uenighet om innholdet av dette ansvaret. Det synes likeledes å være enighet om at ansvaret for å yte oppreisningserstatning er et personlig ansvar som fordrer at man i saker med upersonlige rettssubjekter nettopp må

vurdere mulig identifikasjon med rettssubjektets organ(er). Retten er enig med saksøker i at organansvaret strekker seg lenger ned i hierarkiet enn hva forarbeidene til skadeserstatningsloven legger til grunn, det vil si lenger enn til bare de øverste organer som kommunestyre, formannsskap og ordfører. På den annen side er de ikke omstridt at underordnet personale ikke kan pådra kommunen et oppreisningsansvar. Som nevnt av Hagstrøm og Stenvik tilsier risikobetraktninger at ansvaret også bør omfatte personer i ledende stillinger, de som har den reelle innflytelsen over de løpende forhold der det er oppstått skade. Om dette vil omfatte en skolerektor som her, gir imidlertid ikke rettspraksis noe klart svar på. Sammenholdt med avgjørelsene i Rt-2012-1062 (Tripp Trapp-dommen) og Rt-1995-209 (Gamvik-dommen) taler erstatningsrettslige hensyn etter rettens syn for at rektors ansvar for sikkerhetstiltak i form av informasjon og engasjement av vektere medfører at kommunen blir organansvarlig for rektors handlinger på dette området. Når det derimot gjelder spørsmålet om bortvisning utover fem dager, jf. opplæringsloven § 3-8, tilligger ikke denne myndigheten rektor, dog slik at en sak om lengre bortvisning normalt vil innledes med en anmodning fra rektor.

For retten er det ikke nødvendig å gå nærmere inn på spørsmålet om rektors, - eventuelt andres, - handlinger i enhver henseende pådrar kommunen et organansvar, da retten uansett finner at de som eventuelt skulle kunne ha pådratt kommunen et organansvar her ikke har utvist grov uaktsomhet i lovens forstand.

Om kravet til grov uaktsomhet heter det i Rt-1989-1318:

For at en oppførsel skal kunne karakteriseres som grovt uaktsom, må den etter mitt syn representere et markert avvik fra vanlig forsvarlig handlemåte. Det må dreie seg om en opptreden som er sterkt klanderverdig, hvor vedkommende altså er vesentlig mer å klandre enn hvor det er tale om alminnelig uaktsomhet.

Dette kravet har både før (jf. Rt-1970-1235) og siden vært lagt til grunn.

Retten har oppfattet saksøker dithen at det er to, eventuelt tre, forhold som må anses klanderverdige i en slik grad at de begrunner oppreisningsansvar. Forholdene springer ut av skoleledelsens kjennskap til elevens atferd og risikopotensial. Ut fra denne kjennskapen er anført at risikovurderingen burde vært en helt annen, og adekvate tiltak skulle vært iverksatt. For det første burde alle lærere vært informert om at det fantes en elev ved skolen som utgjorde en slik fare for både elever og ansatte. For det andre burde elevens atferd allerede forut for hendelsen 15. mai 2014 gitt grunnlag for en bortvisning som ville forebygget og avverget den episoden som da fant sted i Saers' klasserom. Det burde dessuten vært engasjert vekter også våren 2014.

Hva angår spørsmålet om informasjon, er dette fra skolens og Utdanningsetatens side besvart med at taushetsplikten om personlige forhold var til hinder for at opplysninger om eleven ble spredt på en slik måte. Daværende rektor ved OHG, Trond Lien, forklarte i retten at man hadde som praksis at informasjon om enkeltelever bare gikk ut til elevens

lærere. Frem til 2017 var man forsiktig med å spre opplysninger om elever. Etter en endring i 2017, har vurderingen vært en annen. Lien kunne i ettertid se at man uten å gå i detalj om elevens personlige forhold kunne nøyde seg med å gi opplysning om at man måtte forholde seg forsiktig eller liknende i omgang med angjeldende elev. Lien fremholdt for øvrig at det kunne være krevende å informere alle.

Retten bemerker at taushetsplikten i dette tilfellet reguleres av forvaltningsloven § 13, jf. opplæringsloven § 15-1. Når det gjelder flyten av informasjon om personopplysninger internt i forvaltningsorganer, kan generelt bemerkes at det i utgangspunktet gjelder taushetsplikt, men at bestemmelser om dette ofte har innarbeidet unntak i form av et «need to know»-prinsipp, det vil si at opplysninger kan gjøres kjent for andre enn de som har hatt direkte befatning med dem i den utstrekning tjenestemessige behov tilsier det, jf. eksempelvis politiloven § 24 siste ledd og politiregisterloven § 21 første ledd. Av forvaltningsloven – som mange andre lover, herunder opplæringsloven, viser til - fremgår at taushetsplikten ikke er til hinder for at opplysningene kan være tilgjengelig for andre i den utstrekning de trengs for en hensiktsmessig arbeidsordning, jf. § 13 b første ledd nr. 3. Dette innebærer ikke mer enn at opplysningene må ha sammenheng med vedkommende tjenestemanns oppgaver.

Taushetspliktbestemmelsen er ment å ivareta elevens personvern, men unntaket indikerer at personvern hensyn må avveies mot andre hensyn, herunder lærernes sikkerhet. Kjerneområdet for forbudet mot spredning av opplysninger vil gjerne være å hindre spredning av - eller søk etter – opplysninger i kategorien «nice to know».

I nærværende sak ser retten det slik at Elevens atferd og rulleblad – i hvert fall da han 24. mars 2014 ble bortvist for fem skoledager – var av en slik karakter at det i sikkerhetsmessig øyemed var et tjenestlig behov for å informere hele skolens personale om saken, og at dette kunne vært gjort uten hinder av taushetsplikten. Retten er enig i at det var viktigst å informere de lærere som underviste Eleven. Retten ser det likevel slik at informasjon burde vært gitt ved å la selve vedtaket bli kjent for andre enn bare elevens lærere. Det samme gjelder konklusjonen i assisterende rektors bekymringsmelding av 13. februar 2014 til barneverntjenesten, der hun uttrykker skolens mening om at eleven «*er en stor fare for sine medelever, lærere og også for sin nærmeste familie.*» At man i en slik situasjon skulle gå til det skritt å engasjere en vokter, men ikke informere skolens lærere, kan være vanskelig å forstå. Informasjon til skolens lærere ville ikke bare vært egnet til å forebygge hendelser mot lærerne selv, men også mot Elevens medelever. Retten bemerker for øvrig at etter vitneprovet fra kontaktlærer å dømme, synes det noe usikkert hvorvidt Elevens lærere faktisk ble holdt orientert av skoleledelsen.

Retten finner etter dette tilbakeholdelsen av informasjon kritikkverdigg, idet taushetsplikten vanskelig kan forstås slik at informasjon om det farepotensial Eleven representerte ikke kunne formidles til alle som kunne tenkes å komme i kontakt med ham.

Retten ser det likevel slik at det ikke er tale om noen grov uaktsomhet i skadeserstatningslovens forstand. Taushetsplikt om elevers personopplysninger er et utgangspunkt, og hvor det ikke gjelder en opplysningsplikt, - som overfor barneverntjenesten, jf. barnevernloven § 6-4, - skal det etter rettens syn mye til for å konstatere at det å *ikke* anvende unntaksbestemmelsen hva angår informasjon til samtlige lærere, representerer en kvalifisert klanderverdig opptreden som foranlediger sterke bebreidelser for mangel på aktsomhet. I det foreliggende tilfellet, der det tross alt ikke hadde funnet sted voldsutøvelse før 15. mai 2014, men dog trusler om vold, samt et tilfelle av dytting i september 2013, finner retten at unnlatsen av å informere ikke representerer en slik sterkt klanderverdig opptreden.

Spørsmålet om informasjon til andre lærere, herunder Saers, reiser for øvrig spørsmål om kravet til årsakssammenheng er oppfylt. Saers har i retten forklart at han ikke ville åpnet, hadde han på forhånd sittet med informasjon om eleven. Retten ser at det i alle fall er en ikke ubetydelig grad av sannsynlighet for at Saers ville ha åpnet døren til klasserommet da det ble banket på, men finner ikke grunn til å gå nærmere inn på dette, eventuelt det videre hendelsesforløpet, hensett til konklusjonen om manglende ansvarsgrunnlag for skoleledelsen.

Hva angår spørsmålet om eleven skulle vært varig bortvist på et tidligere tidspunkt, synes det klart at et slikt tiltak ville medført at den aktuelle episoden ikke hadde funnet sted. Det er ingen holdepunkter for at eleven uansett ville oppsøkt skolen.

Det er opplæringsloven § 3-8 som regulerer skolens adgang til å benytte bortvisning som sanksjon mot uønsket atferd. Av første ledd fremgår at fylkeskommunen i ordensreglement kan fastsette at elever som alvorlig eller flere ganger bryter reglementet, kan bortvises i inntil fem dager. I annet ledd heter det blant annet:

Når ein elev vedvarande har vist ei framferd som i alvorleg grad går ut over orden og arbeidsro på skolen, eller når ein elev alvorleg forsømmar pliktene sine, kan eleven visast bort for resten av skoleåret.

Det fremgår av samme ledd at skolen selv ikke kan treffe slikt vedtak om bortvisning for resten av skoleåret. Det heter i tredje ledd:

Før det blir gjort vedtak om bortvising eller tap av rettar, skal ein vurdere om det er mogleg å bruke andre hjelpe- eller refsingstiltak.

Av ordensreglementet for OHG § 5 fremgår blant annet at oppførsel som ikke aksepteres omfatter å utøve eller true med fysisk vold, og å ha med og/eller benytte farlige gjenstander.

Av § 6 fremgår at Oslo-skolen vil benytte blant annet følgende sanksjoner ved brudd på reglene for orden og oppførsel:

1. anmerkning
2. skriftlig advarsel til elev
3. skriftlig melding til foreldre/foresatte
4. pålegg om å utføre oppgaver før eller etter skoletid for å rette opp skader som eleven er ansvarlig for
5. bortvisning fra undervisningen for enkelttimer eller for resten av dagen (oppl. §§ 2-10 og 3-8)
6. bortvisning fra undervisningen for lengre tid enn resten av skoledagen
 - inntil tre dager på 8.–10. årstrinn (oppl. §§ 2-10)
 - inntil fem dager i videregående skole (oppl. § 3-8)
 - resten av skoleåret i videregående

Videre gis det nærmere regler om saksbehandlingen i reglementets § 9.

Hvilket tiltak som skal settes inn vil bero på en konkret, skjønnsmessig vurdering. Etter det opplyste har det ikke utkrySTALLISERT seg noen fast praksis som synes anvendelig på et tilfelle som det foreliggende. Hvor listen bør ligge for anvendelse av de ulike sanksjoner, eksempelvis hvor mye som skal til for å bortvise en elev for resten av skoleåret, vil være et vanskelig spørsmål der flere hensyn må veies mot hverandre. Hvilket faktum som kan legges til grunn vil dessuten ofte være avgjørende.

Flere forhold som underbygger sannsynligheten for skade er anført fra Clemens Saers' side: Generelt vises til det økende antall trusler om vold i skolen, jf rapporterte tall og antakelser om underrapportering. Videre var det en særskilt risiko ved OHG i det angjeldende skoleåret. Om dette vises blant annet til vitneprovet fra Gro Huser, som hadde ansvaret for elever på service-linjen det aktuelle skoleåret. Hun forklarte seg både om kontakt med barneverntjenesten og med Elevens mor.

Skolens anmodning dagen etter hendelsen, 16. mai 2014, til Utdanningsetaten om bortvisning for resten av skoleåret sier etter rettens syn også noe om elevens historikk og hvordan man vurderte ham før den aktuelle hendelsen fant sted. Retten finner grunn til å hitsette:

Vitnet Ragnhild Holm, juridisk rådgiver i Utdanningsetaten, kunne bekrefte at terskelen for å treffe vedtak om bortvisning er høy. Hun mente alvorlige brudd, gjentatte voldshandlinger, oppbevaring av narkotika eller oppbevaring av kniv, var eksempler på handlinger som kunne utløse bortvisning for resten av skoleåret. Hun mente erfaring viste at det nesten uten unntak måtte ha vært en bortvisning på forhånd, før bortvisning for resten av skoleåret ble besluttet.

Retten ser det slik at det med henvisning til ordlyden i opplæringsloven § 3-8 annet ledd forelå hjemmel for bortvisning for resten av skoleåret i god tid før 15. mai 2014. Det vises

herunder til skolens egne merknader om at «verktøykassen var tom». Andre hjelpe- eller refsingstiltak var med andre ord vurdert, jf. § 3-8 tredje ledd.

Sett i lys av den ovennevnte restriktive holdningen fra Utdanningsetatens side, synes imidlertid skolens rektor vanskelig å kunne bebreides for at anmodning om bortvisning for resten av skoleåret ikke ble fremmet før den lokale bortvisningen på fem dager hadde funnet sted, jf. vedtaket av 24. mars 2014.

Retten sitter med det generelle inntrykk at pendelen nok har svingt langt i retning av å hensynta elevenes interesser, både materielt og prosessuelt, på bekostning av hensynet til å ivareta de ansattes sikkerhet. Det kan synes som skoleledelsen var tilstrekkelig oppmerksom på faremomentene forbundet med Eleven, men at man like fullt unnlot å gripe inn av frykt for å gjøre vondt verre ved å fremprovosere krangel og rasende elever

Retten viker likevel tilbake for å karakterisere rektors eller andres opptreden som «sterkt klanderverdig», hensett blant annet til Utdanningsetatens restriktive linje og praksis, sammenholdt med at Eleven først og fremst hadde opptrådt aggressivt og truende, uten å gjøre alvor av truslene. Hvorvidt det ville blitt avslag på en tidligere fremsatt anmodning om bortvisning, er vanskelig å si. Retten finner imidlertid ikke grunn til å gå nærmere inn på hvorvidt Utdanningsetatens praksis kan karakteriseres som uaktsom. Det kan for øvrig se ut til at adgangen til bortvisning for resten av skoleåret er noe lempet i forhold til praksis i 2014, jf. Kunnskapsdepartementets brev av 5. februar 2017 til Oslo kommune, med overskriften «Svar om reglene for bortvisning, utveksling av informasjon mv.» Alternativer til slik bortvisning bør dog fortsatt være hovedregelen, hensett til den svært strenge reaksjon slik bortvisning er, jf. siste avsnitt på side 2 i brevet.

For øvrig er det etter rettens syn ingen holdepunkter for at økonomi eller omdømmebetraktninger har spilt noen rolle for skolens beslutninger i saken.

Når det gjelder spørsmålet om det var uaktsomt ikke å vurdere reengasjement av vakter på nyåret, da Elevens utvikling syntes å gå i feil retning, finner retten at heller ikke denne unnlatsen kan ses å utgjøre grov uaktsomhet så lenge det ikke var voldsepisoder eller trusler om konkrete handlinger i tidsrommet etter den første bortvisningen.

Etter dette blir Oslo kommune å frifinne.

Kommunen har vunnet saken, og skal etter hovedregelen i tvisteloven § 20-2 første ledd ha full erstatning for sine sakskostnader. Retten har vurdert unntaksbestemmelsen i tvisteloven § 20-2 tredje ledd, og har funnet at tilstrekkelig tungtveiende grunner gjør det rimelig å fritta Saers for erstatningsansvar. Retten finner at det var god grunn for Saers til å få saken prøvd som noe tvilsom, både hva angår spørsmålet om organansvar og spørsmålet om oppreisning. Han har da også fått medhold i at kommunen ved skoleledelsen på OHG har opptrådt kritikkverdig hva angår enkelte forhold.

Etter dette bærer hver av partene sine sakskostnader.

Dommen er ikke avsagt innen lovens frist, hvilket skyldes avvikling av påskeferie i løpet av toukersperioden etter hovedforhandling.

DOMSSLUTNING

1. Oslo kommune frifinnes.
2. Hver av partene bærer sine sakskostnader.

Retten hevet

Per Gammelgård

Rettledning om ankeadgangen i sivile saker vedlegges.

Veiledning om anke i sivile saker

I sivile saker er det reglene i tvisteloven kapitler 29 og 30 som gjelder for anke. Reglene for anke over dommer, anke over kjennelser og anke over beslutninger er litt ulike. Nedenfor finner du mer informasjon og veiledning om reglene.

Ankefrist og gebyr

Fristen for å anke er én måned fra den dagen avgjørelsen ble gjort kjent for deg, hvis ikke retten har fastsatt en annen frist. Disse periodene tas ikke med når fristen beregnes (rettsferie):

- fra og med siste lørdag før palmesøndag til og med annen påskedag
- fra og med 1. juli til og med 15. august
- fra og med 24. desember til og med 3. januar

Den som anker, må betale behandlingsgebyr. Du kan få mer informasjon om gebyret fra den domstolen som har behandlet saken.

Hva må ankeerklæringen inneholde?

I ankeerklæringen må du nevne

- hvilken avgjørelse du anker
- hvilken domstol du anker til
- navn og adresse på parter, stedfortredere og prosessfullmektiger
- hva du mener er feil med den avgjørelsen som er tatt
- den faktiske og rettslige begrunnelsen for at det foreligger feil
- hvilke nye fakta, bevis eller rettslige begrunnelser du vil legge fram
- om anken gjelder hele avgjørelsen eller bare deler av den
- det kravet ankesaken gjelder, og hvilket resultat du krever
- grunnlaget for at retten kan behandle anken, dersom det har vært tvil om det
- hvordan du mener at anken skal behandles videre

Hvis du vil anke en tingrettsdom til lagmannsretten

Dommer fra tingretten kan ankes til lagmannsretten. Du kan anke en dom hvis du mener det er

- feil i de faktiske forholdene som retten har beskrevet i dommen
- feil i rettsanvendelsen (at loven er tolket feil)
- feil i saksbehandlingen

Hvis du ønsker å anke, må du sende en skriftlig ankeerklæring til den tingretten som har behandlet saken. Hvis du fører saken selv uten advokat, kan du møte opp i tingretten og anke muntlig. Retten kan tillate at også prosessfullmektiger som ikke er advokater, anker muntlig.

Det er vanligvis en muntlig forhandling i lagmannsretten som avgjør en anke over en dom. I ankebehandlingen skal lagmannsretten konsentrere seg om de delene av tingrettens avgjørelse som er omtvistet, og som det er knyttet tvil til.

Lagmannsretten kan nekte å behandle en anke hvis den kommer til at det er klart at dommen fra tingretten ikke vil bli endret. I tillegg kan retten nekte å behandle noen krav eller ankegrunner, selv om resten av anken blir behandlet.

Retten til å anke er begrenset i saker som gjelder formuesverdi under 125 000 kroner

Hvis anken gjelder en formuesverdi under 125 000 kroner, kreves det samtykke fra lagmannsretten for at anken skal kunne bli behandlet.

Når lagmannsretten vurderer om den skal gi samtykke, legger den vekt på

- sakens karakter
- partenes behov for å få saken prøvd på nytt
- om det ser ut til å være svakheter ved den avgjørelsen som er anket, eller ved behandlingen av saken

Hvis du vil anke en tingretts kjennelse eller beslutning til lagmannsretten

En *kjennelse* kan du som hovedregel anke på grunn av

- feil i de faktiske forholdene som retten har beskrevet i kjennelsen
- feil i rettsanvendelsen (at loven er tolket feil)
- feil i saksbehandlingen

Kjennelser som gjelder saksbehandlingen, og som er tatt på bakgrunn av skjønn, kan bare ankes dersom du mener at skjønnsutøvelsen er uforsvarlig eller klart urimelig.

En *beslutning* kan du bare anke hvis du mener

- at retten ikke hadde rett til å ta denne typen avgjørelse på det lovgrunnlaget, eller
- at avgjørelsen åpenbart er uforsvarlig eller urimelig

Hvis tingretten har avsagt dom i saken, kan tingrettens avgjørelser om saksbehandlingen ikke ankes særskilt. Da kan dommen isteden ankes på grunnlag av feil i saksbehandlingen.

Kjennelser og beslutninger anker du til den tingretten som har avsagt avgjørelsen. Anken avgjøres normalt ved kjennelse etter skriftlig behandling i lagmannsretten.

Hvis du vil anke lagmannsrettens avgjørelse til Høyesterett

Høyesterett er ankeinstans for lagmannsrettens avgjørelser.

Anke til Høyesterett over *dommer* krever alltid samtykke fra Høyesteretts ankeutvalg. Samtykke gis bare når anken gjelder spørsmål som har betydning utover den aktuelle saken, eller det av andre grunner er særlig viktig å få saken behandlet av Høyesterett. Anke over dommer avgjøres normalt etter muntlig forhandling.

Høyesteretts ankeutvalg kan nekte å ta anker over *kjennelser* og *beslutninger* til behandling.

Hvis de blir tatt til behandling, er det som regel hvis spørsmålet har betydning utover den aktuelle saken, hvis andre hensyn taler for at anken bør prøves, eller hvis saken reiser omfattende bevisspørsmål.

Når en anke over kjennelser og beslutninger i tingretten er avgjort ved kjennelse i lagmannsretten, kan avgjørelsen som hovedregel ikke ankes videre til Høyesterett.

Anke over lagmannsrettens kjennelser og beslutninger avgjøres normalt etter skriftlig behandling i Høyesteretts ankeutvalg.